

TRAJNOSTNA POTROŠNJA IN PROIZVODNJA

Trajnostna rast je eden od glavnih ciljev Evropske unije. Spričo svetovnega pomanjkanja naravnih virov je zdaj glavni izziv za proizvajalce in potrošnike, kako „narediti več z manj“. EU se je v obdobju hitrih podnebnih sprememb in naraščajočega povpraševanja po energiji in virih s tem izzivom soočila tako, da je uvedla široko paleto politik in pobud za trajnostno potrošnjo in proizvodnjo. Njihov namen je izboljšati okoljsko učinkovitost proizvodov v celotnem življenjskem ciklu, spodbuditi povpraševanje po boljših proizvodih in proizvodnih tehnologijah ter potrošnikom pomagati, da se bodo lahko ozaveščeno odločali.

PRAVNA PODLAGA

Členi od 191 do 193 Pogodbe o delovanju Evropske unije.

DOSEŽKI

A. Akcijski načrt za trajnostno potrošnjo in proizvodnjo

Komisija je julija 2008 predlagala sveženj ukrepov in predlogov za trajnostno potrošnjo in proizvodnjo ter trajnostno industrijsko politiko ([COM\(2008\)0397](#)), katerih namen je bil izboljšanje okoljske učinkovitosti proizvodov skozi celoten življenjski cikel, povečanje ozaveščenosti potrošnikov in povpraševanja po trajnostnih dobrinah in proizvodnih tehnologijah, spodbujanje inovacij v industriji EU ter obravnavanje mednarodnih vidikov. Ti predlogi nadgrajujejo in dopolnjujejo obstoječe politike EU, kot je integrirana politika za proizvode, s katero je bil prvič v evropskih politikah uveden koncept življenjskega cikla. Namen tega koncepta je opredeliti, kako je mogoče blago in storitve izboljšati, da bi zmanjšali njihov vpliv na okolje in porabo virov na vseh stopnjah življenjskega cikla proizvoda ali storitve (surovine/dobavne verige/uporaba proizvodov/izraba: učinki odstranjevanja in možnosti za ponovno uporabo ali recikliranje). Rezultat akcijskega načrta za trajnostno potrošnjo in proizvodnjo so pobude na naslednjih področjih: razširitev direktive o okoljsko primerni zasnovi izdelkov, revizija uredbe o znaku za okolje, revizija uredbe o okoljskem ravnanju in presoji, zakonodaja o zelenih javnih naročilih, načrt za učinkovito rabo virov ter akcijski načrt za ekološke inovacije.

Ti instrumenti so sestavni del prenovljene strategije EU o trajnostnem razvoju (EU SDS), ki je bila pregledana leta 2009. Pri tem se je okrepila dolgoročna zavezanost EU, da se sooči z izzivi trajnostnega razvoja, hkrati pa je bil priznan pomen krepitve sodelovanja s partnerji zunaj EU, na primer prek marakeškega procesa v okviru OZN.

B. Časovni okvir za Evropo, gospodarno z viri

Leta 2011 je bil sprejet načrt za z viri gospodarno Evropo, ki je nadaljevanje vodilne pobude Evropa 2020 o učinkoviti rabi virov, s katero je bila izražena potreba po strategiji za opredelitev srednje- in dolgoročnih ciljev za učinkovito rabo virov ter načinov doseganja teh ciljev. Načrt vsebuje predloge za produktivnejšo rabo virov ter ločitev gospodarske rasti od rabe virov in okoljskega učinka (glej tudi poglavje [2.5.6](#) o učinkoviti rabi virov in krožnem gospodarstvu).

C. Okoljsko in energetska označevanje

Oznake vsebujejo bistvene informacije, na podlagi katerih se lahko potrošniki odločajo. Evropski sistem za podeljevanje znaka za okolje je prostovoljen sistem, ki je bil uveden leta 1992, da bi podjetja spodbudili, naj tržijo proizvode in storitve, ki ustrezajo določenim okoljskim merilom. Merila določa in spreminja Odbor Evropske unije za znak za okolje (EUEB), ki je odgovoren tudi za njihovo ocenjevanje in preverjanje. Objavljena so v Uradnem listu Evropske unije. Proizvodi in storitve, ki so prejeli znak za okolje, so opremljeni z logotipom v obliki rože, da bi jih potrošniki – javni in zasebni kupci – zlahka prepoznali. Zaenkrat se oznaka podeljuje za čistila, aparate, papirne proizvode, obleko, proizvode za dom in vrt, maziva in storitve, kot so turistične nastanitve. Merila za podelitev znaka za okolje ne temeljijo na enem samem dejavniku, temveč na študijah, pri katerih se preuči vpliv proizvoda ali storitve na okolje, in sicer v celotnem življenjskem krogu tega proizvoda ali storitve. Namen pregleda uredbe o znaku za okolje iz leta 2008 ((ES) št. 66/2010) je bil spodbuditi uporabo prostovoljnega sistema za podeljevanje znaka za okolje z uvedbo cenejših in manj birokratskih pravil.

Komisija je 30. junija 2017 predstavila ugotovitve svoje ocene („preverjanje ustreznosti“) uredbe o znaku za okolje. Ugotovila je, da je uredba relevantna in splošno skladna in da prinaša dodano vrednost EU. Ugotovila pa je tudi, da je uredba delno uspešna (saj omogoča okrepljeno okoljsko uspešnost za proizvode, ki imajo oznako, vendar merila morda niso ustrezna, sprejemanje za nekatere vrste proizvodov pa je še vedno omejeno) in delno učinkovita (saj so stroški skladnosti v nekaterih primerih lahko ovira za sodelovanje). Z Direktivo 92/75/EGS je bil uveden sistem EU za energetska označevanje gospodinjskih aparatov (bele tehnike), v okviru katerega lahko morebitni kupci na oznakah in v brošurah o izdelkih izvejo, koliko energije porabi vsak model proizvoda, ki je na voljo. Energijska oznaka EU, uvedena leta 1995, je široko priznana in spoštovana med proizvajalci in potrošniki. Junija 2010 je bila spremenjena direktiva o energetskega označevanju (Direktiva 2010/30/EU), da bi področje uporabe te direktive zajemalo več proizvodov, vključno z izdelki, ki rabijo energijo, in drugimi, z energijo povezanimi izdelki. Komisija je 15. julija 2015 predlagala, da bi znova uporabljali enotno lestvico oznak od „A do G“. V okviru Uredbe (EU) 2017/1369 z dne 4. julija 2017 o vzpostavitvi okvira za označevanje z energijskimi nalepkami in razveljavitvi Direktive 2010/30/EU so bile uvedene nove zahteve za energetska označevanja za posamezne skupine proizvodov. Konkretno bo od leta 2021 „prevrednotenih“ pet skupin proizvodov (hladilniki, pomivalni stroji, pralni stroji, televizorji in svetilke): na primer, proizvod z razredom energijske učinkovitosti A++ bo po prevrednotenju dobil razred B, ne da bi se pri tem spremenila njegova poraba energije. Razred A bo sprva prazen, da bi omogočili energetska učinkovitejša modele.

To bo potrošnikom omogočilo jasnejše razlikovanje med energetsko najučinkovitejšimi proizvodi.

D. Okoljsko primerna zasnova

Direktiva o okoljsko primerni zasnovi izdelkov zagotavlja tehnične izboljšave izdelkov. Direktiva 2005/32/ES vzpostavlja okvir za določitev zahtev za okoljsko primerno zasnovo izdelkov, ki rabijo energijo, ter spreminja Direktive 92/42/EGS, 96/57/ES in 2000/55/ES o zahtevah za energetsko učinkovitost proizvodov, kot so kotli, računalniki in televizorji. Komisija je doslej v postopku komitologije za direktivo iz leta 2005 sprejela več izvedbenih ukrepov. Z njeno revizijo v letu 2009 (Direktiva 2009/125/ES) se je njeno področje uporabe razširilo na izdelke, ki ne rabijo energije, vendar so povezani z energijo; to so izdelki, ki med uporabo ne rabijo energije, vendar posredno vplivajo na porabo energije, npr. naprave, ki rabijo vodo, okna in izolacijski materiali. Leta 2012 je Komisija objavila pregled Direktive 2009/125/ES, pri katerem je ugotovila, da ni potrebe po takojšnji reviziji direktive o okoljsko primerni zasnovi izdelkov ali širitvi njenega področja uporabe na izdelke, ki niso povezani z energijo.

E. Okoljsko ravnanje in presoja (EMAS)

Sistem EU za okoljsko ravnanje in presojo (EMAS) je upravljavski instrument, ki podjetjem in drugim organizacijam omogoča, da ocenijo in izboljšajo svojo okoljsko učinkovitost in poročajo o njej. Sistem je za podjetja na voljo od leta 1995, vendar je bil sprva na voljo le za podjetja v industrijskih sektorjih. Od leta 2001 pa je mogoče sistem EMAS uporabljati v vseh gospodarskih sektorjih, vključno z javnimi in zasebnimi storitvami. Uredba o EMAS ((ES) št. 1221/2009) je bila revidirana in spremenjena leta 2009, da bi organizacije dodatno spodbudili k registraciji v sistemu EMAS. S tem pregledom je postal sistem uporabnejši in verodostojnejši in bolj prepoznaven, njegov domet pa se je povečal. Leta 2017 so bile spremenjene priloge I, II in III uredbe o EMAS, da bi se vključile spremembe, povezane z revizijo standarda ISO 14001:2015. Uredba (EU) 2017/1505 o spremembi teh prilog je začela veljati 18. septembra 2017.

F. Zelena javna naročila

Zelena javna naročila so prostovoljna politika, ki javne organe podpira pri nakupu proizvodov, storitev in del z manjšim okoljskim učinkom. Koncept zelenih javnih naročil je postal v zadnjih letih široko priznan kot uporabno orodje za spodbujanje trga okolju prijaznejših proizvodov in storitev ter zmanjšanje vpliva javnih organov na okolje. Države članice izvajajo koncept zelenih javnih naročil z nacionalnimi akcijskimi načrti. Direktivi o javnih naročilih, sprejeti leta 2004 (2004/18/ES in 2004/17/ES), sta prvi vsebovali izrecno omembo možnosti vključitve okoljskih vidikov v postopek oddaje naročil, na primer z vključitvijo okoljskih zahtev v tehnične specifikacije, uporabo znaka za okolje ali uporabo meril za oddajo naročila na podlagi okoljskih značilnosti. Februarja 2014 so bile sprejete tri direktive kot del reforme javnega naročanja v okviru akta za enotni trg (2014/24/EU (splošna direktiva), 2014/25/EU (direktiva o javnih gospodarskih službah) in 2014/23/EU (direktiva o koncesijah)), ki bodo poenostavile postopke, na katere se nanašajo, izboljšale pogoje za inovacije v industriji in spodbudile širšo uporabo zelenih javnih naročil ter tako podprle prehod na nizkoogljično gospodarstvo, gospodarno z viri.

Komisija je leta 2008 objavila sporočilo z naslovom Javna naročila za boljše okolje ([COM\(2008\)0400](#)), v katerem je navedla številne ukrepe, ki jih je treba sprejeti za podporo državam članicam in posameznim naročnikom pri izvajanju zelenih javnih naročil. Merila EU za zelena javna naročila so bila oblikovana v okviru prostovoljnega pristopa k zelenim javnim naročilom. Zaenkrat je bilo objavljenih 21 sklopov meril za zelena javna naročila za določene sektorje, kot so promet, pisarniška oprema IT, čistila in čistilne storitve, gradbeništvo, toplotna izolacija ter vrtnarski proizvodi in storitve.

G. Akcijski načrt za ekološke inovacije

Akcijski načrt za ekološke inovacije, ki ga je Komisija sprejela decembra 2011, je nasledil akcijski načrt za okoljske tehnologije (ETAP) ([COM\(2004\)0038](#)) in upošteva izkušnje svojega predhodnika. Namen akcijskega načrta ETAP je bil pospešiti razvoj in uporabo okoljskih tehnologij ter izboljšati evropsko konkurenčnost na tem področju.

Akcijski načrt za ekološke inovacije je v glavnem povezan z vodilno pobudo Unija inovacij v okviru strategije Evropa 2020. Njegov namen je razširiti osredotočenost politik za inovacije na zelene tehnologije in ekološke inovacije ter poudariti vlogo okoljske politike kot dejavnika gospodarske rasti. Prav tako se loteva konkretnih ovir in priložnosti za ekološke inovacije – zlasti tistih, ki niso zajete v splošnejših politikah za inovacije.

Akcijski načrt za ekološke inovacije je širok politični okvir, ki ga je mogoče financirati iz različnih virov. Od leta 2014 do 2020 bo glavni vir podpore program Obzorje 2020. Drugi viri vključujejo evropske strukturne in investicijske sklade, kot so Evropski sklad za regionalni razvoj, program LIFE za okolje in podnebne ukrepe, program COSME in skupna kmetijska politika. Velik del finančnih sredstev, ki so na voljo za ekološko inovativna podjetja, bo prišel iz novih finančnih instrumentov, ki jih Komisija razvija, da bi tem podjetjem zagotovila dolžniške in kapitalske instrumente.

V zadnjih letih so se številni cilji akcijskega načrta za ekološke inovacije združili v konceptu krožnega gospodarstva – gospodarstva, ki se uči od narave, in ne trati ničesar. Ekološke inovacije so ključne za zagotovitev številnih vidikov krožnega gospodarstva: industrijska simbioza ali ekologija, zasnova „od zibelke do zibelke“ ter novi, inovativni poslovni modeli itd. (glej tudi poglavje [2.5.6](#) o učinkoviti rabi virov in krožnem gospodarstvu).

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je večkrat izrazil podporo akcijskemu načrtu za trajnostno potrošnjo in proizvodnjo ter njegovim elementom. Med pregledom direktive o okoljsko primerni zasnovi leta 2009 je uspešno okrepil koncept analize življenjskega cikla ter zlasti pojem gospodarnosti z viri in materiali. Prav tako je dosegel vključitev podrobnih določb o malih in srednjih podjetjih ter o obveščanju potrošnikov.

Odločno je podprl širitev področja uporabe direktive na izdelke, povezane z energijo in imel pomembno vlogo pri naknadnem uvajanju določb, ki v direktivah o javnih naročilih omogočajo večjo ekološko usmerjenost. Pri zadnji reviziji direktiv o javnem naročanju, sprejeti leta 2014, je Parlament med drugim podprl umestitev merila o ekonomsko najugodnejši ponudbi v postopek oddaje naročila. Tako bodo lahko javni organ dali

večji poudarek kakovosti, okoljskim vidikom, socialnim vidikom in inovacijam, hkrati pa bosta še vedno upoštevana cena in strošek življenjskega cikla naročila.

Januarja 2006 je Parlament podpisal „izjavo EMAS“, v kateri se je zavezal, da bodo njegove dejavnosti skladne z najboljšo prakso ravnanja z okoljem. Leta 2007 je pridobil certifikat ISO 14001.2004 in registracijo EMAS. Parlament uporablja tudi zelena javna naročila.

V svoji resoluciji z dne 17. oktobra 2013 je pozdravil akcijski načrt za ekološke inovacije. Poudaril je potencialne sinergijske učinke ekoloških inovacij za ustvarjanje trajnostnih delovnih mest, varstvo okolja in zmanjšanje ekonomske odvisnosti, pa tudi medsektorski značaj politike ekoloških inovacij in potrebo po vključitvi ekoloških inovacij v vsa področja politike. V tem okviru je Parlament pozdravil možnosti za financiranje ekoloških inovacij iz programov Obzorje 2020, COSME in LIFE ter iz skupne kmetijske politike, hkrati pa poudaril vlogo novih finančnih instrumentov EU kot gonila za vodilni pobudi Unija inovacij in Evropa, gospodarna z viri, v okviru strategija Evropa 2020.

Glede na ambiciozne cilje iz strategije Evropa 2020 za trajnostno rast in delovna mesta je med pogajanjmi o večletnem finančnem okviru za obdobje 2014–2020 pozval k povečanju naslednjega dolgoročnega proračuna EU za to obdobje. Med pogajanjmi o posameznih programih je dosegel, da so bile ekološke inovacije uvrščene med prednostne naložbe, upravičene do financiranja iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Parlament je 13. junija 2017 sprejel tudi zakonodajno resolucijo o poenostavitvi nalepk o energijski učinkovitosti gospodinjskih aparatov na lestvico od A do G, kar bi potrošnikom omogočalo, da izberejo izdelke, ki bodo zmanjšali porabo energije in znižali njihove stroške za energijo.

V svoji resoluciji z dne 4. julija 2017 o daljši življenjski dobi za izdelke: koristi za potrošnike in podjetja je Parlament pozval Komisijo, naj izboljša obveščanje o trpežnosti izdelkov, tako da razmisli o uvedbi prostovoljne evropske oznake, na kateri bodo navedeni zlasti trpežnost izdelka, okoljsko primerna zasnova, možnost prilagoditve sestavnih delov za uskladitev z razvojem blaga in možnost popravila.

Junija 2017 je Parlament objavil študijo o zelenih javnih naročilih, v kateri je bila preučena sedanja raba in priložnosti teh naročil v EU, in sicer v okviru akcijskega načrta EU za krožno gospodarstvo, ki ga je pripravila Komisija, in kot nadaljnji ukrep v zvezi s tem načrtom. V študiji so bile opredeljene okoljske koristi za državljane, pa tudi koristi za zaposlovanje in skupno gospodarstvo na evropski ravni, in sicer zato, ker javni sektor v evropskih državah predstavlja več kot 25 % vseh delovnih mest. Vsako leto več kot 250.000 javnih organov v EU porabi približno 14 % BDP za nakup storitev, del in blaga. Javni organi lahko s svojimi politikami glede naročil znatno prispevajo h krožnemu gospodarstvu, tako da naročijo okolju bolj prijazne proizvode in energijo, izboljšajo funkcionalno rabo in ponovno uporabo ter spodbujajo recikliranje z visoko vrednostjo.

Georgios Amanatidis
05/2019

